

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΤΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

Τα σχήματα λόγου

§ 198 Τα **σχήματα λόγου** είναι **εκφραστικοί τρόποι** που αποκλίνουν από τους συμβατικούς κανόνες της χρήσης του λόγου. Δεν πρόκειται για συντακτικά λάθη (σολοικισμούς), αλλά για συγκεκριμένες εκφραστικές επιλογές που εξυπηρετούν νοηματικές ή αισθητικές επιδιώξεις. Τα σχήματα λόγου σχετίζονται με: α) τη γραμματική συμφωνία των λέξεων· β) τη θέση των λέξεων στην πρόταση· γ) τη σημασία των λέξεων· δ) την πληρότητα του λόγου.

Σχήματα λόγου σχετικά με τη γραμματική συμφωνία των λέξεων

§ 199 Τα πιο συνηθισμένα σχήματα αυτής της κατηγορίας είναι:

1. Η **απτική σύνταξη** (βλ. § 17).
  2. Το **βοιώτιο** ή **πινδαρικό σχήμα** (σύνηθες στον Πίνδαρο), κατά το οποίο, ενώ το υποκείμενο είναι αρσενικό ή θηλυκό γ' προσώπου και πληθυντικού αριθμού, το ρήμα τίθεται στο αντίστοιχο πρόσωπο του ενικού αριθμού:
*Ἔστι γὰρ ἔμοιγε καὶ βωμοί. [Εἰσὶ γὰρ]
Μελιγάρυες ὕμνοι ὑστέρων ἀρχὰ λόγων τέλλεται. [τέλλονται]*
  3. Το **σχήμα ανακολουθίας** ή **ανακόλουθο**, κατά το οποίο δεν υπάρχει συντακτική ακολουθία (συμφωνία) των λέξεων –κυρίως μετοχών– με τις προηγούμενες είτε για λόγους συντομίας και συμπύκνωσης των ιδεών είτε για αποτελεσματικότερη αποτύπωση ψυχικών παθών:
*Καὶ οἰμωγὴ ἐκ τοῦ Πειραιῶς διὰ τῶν μακρῶν τειχῶν εἰς ἄστῦ διῆκεν, ὁ ἕτερος τῶ ἑτέρῳ παραγγέλλων.
[ονομαστική απόλυτη μετοχή (βλ. § 136β, υποσημ. 8) ἀντὶ γενικής ἀπόλυτης: τοῦ ἑτέρου τῶ ἑτέρῳ παραγγέλλοντος]
Ἔξῃν αὐτῶ μισθῶσαι τὸν οἶκον ἀππλλαγμένους πολλῶν πραγμάτων. [αὐτῶ ἀππλλαγμένῳ]
N.E.: Εγώ δε με νοιάζει καθόλου. [Εγώ δε νοιάζομαι / εμένα δε με νοιάζει καθόλου.]*
  4. Το **σχήμα ἑλξης** ή **ἑλξη**, κατά το οποίο ένας ὀρος της πρότασης *ἐλκεται*, επηρεάζεται συντακτικά από ἄλλον ισχυρότερο ὀρο της ἴδιας ή ἄλλης πρότασης, με ἀποτέλεσμα να συμφωνεῖ συντακτικά με αὐτόν και να μην εκφέρεται ὅπως οἱ κανόνες υπαγορεύουν. Συνηθέστερες περιπτώσεις ἑλξης εἶναι¹:
    - α) **Ἐλξη του αναφορικού** (βλ. § 192.1).
    - β) **Ἐλξη του συνδετικού ρήματος** ἀπὸ τον ἀριθμὸ του κατηγορουμένου. Στην περίπτωση αὐτὴ το συνδετικὸ ρήμα συμφωνεῖ στον ἀριθμὸ ὄχι με το υποκείμενό του, ὅπως θα ἔπρεπε, ἀλλὰ με το κατηγορούμενο του υποκειμένου:
Τὸ χωρίον Ἐννέα ὁδοὶ ἐκαλοῦντο. [ἐκαλεῖτο]
    - γ) **Ἐλξη της ἐγκλισης δευτερεύουσας πρότασης** ἀπὸ την ἐγκλιση της προηγούμενης, συνήθως κύριας, πρότασης:
*Ἄρ' οὐκ ἂν ἐπὶ πᾶν ἔλθοι, ὡς πᾶσιν ἀνθρώποις φόβον παράσχοι; [παράσχη] (Ἄραγε δε θα ἔκανε τα πάντα, προκειμένου να προκαλέσει φόβο σε ὅλους τους ἀνθρώπους;)
N.E.: Ἦθελα να ἤμουν πιο επιμελής. [να εἶμαι]*
-
1. Εκτός ἀπὸ ὅσα ἀναφέρονται στο κυρίως μέρος, παρατηροῦνται ἐπίσης:
    - α) **Ἐλξη του κατηγορουμένου** εἴτε ἀπὸ το ἀντικείμενο του ρήματος σε γενική ή δοτική εἴτε ἀπὸ τη δοτικὴ προσωπική (σε περίπτωση ἀπρόσωπης σύνταξης):
*Οἱ πρέσβεις Κύρου ἐδέοντο ὡς προθυμοτάτου πρὸς πόλεμον γενέσθαι. [ὡς προθυμοτάτον γενέσθαι]
Οὐδὲν ἐμποδῶν αὐτοῖς ἐστὶ κυρίους τῶν ἀγαθῶν εἶναι. [κυρίους εἶναι]*
    - β) **Ἐλξη του υποκειμένου** ή **του ἀντικειμένου**, ὅταν αὐτὸ εἶναι ἀντωνυμία, ἀπὸ το γένος του κατηγορουμένου, στην περίπτωση που αὐτὸ εἶναι ουσιαστικό:
Ταύτην ἐμαυτῶ ῥαστώνην ἐξηῦρον. [τοῦτο] (Αὐτὸ βρήκα ως ἀνακούφιση για τον εαυτὸ μου.)

5. Το **σχήμα καθ' όλον και μέρος**, κατά το οποίο ένας όρος της πρότασης που δηλώνει το όλον, αντί να τεθεί σε γενική διαιρετική, τίθεται στην πώση στην οποία βρίσκεται ο όρος ή οι όροι που δηλώνουν το μέρος του όλου:

Οἱ στρατηγοὶ βραχέα ἕκαστος ἀπελογήσατο. [τῶν στρατηγῶν]

Οἰκίαι αἱ μὲν πολλαὶ ἐπεπτώκεσαν, ὀλίγαι δὲ περιῆσαν. [τῶν οἰκιῶν]

N.E.: Ἐλα **την Τρίτη** το πρωί. [το πρωί της Τρίτης]

6. Το **σχήμα κατά το νοούμενο**, κατά το οποίο όροι της πρότασης –σχετικοί μεταξύ τους– συμφωνούν όχι με βάση τον γραμματικό τύπο τους, αλλά με βάση το νόημα. Το σχήμα αυτό συνηθίζεται όταν υπάρχουν στην πρόταση περιληπτικά ονόματα, όπως *ἄλλος, πλήθος, στρατόπεδον* κ.τ.ό., ή αντωνυμίες, όπως *ἕκαστος, ἄλλος, οὐδείς*, οπότε το ρήμα μπαίνει σε πληθυντικό αριθμό:

Τὸ μὲν γὰρ πλήθος κραυγῆ πολλῆ ἐπίασιν. [ἔπεισιν]

Ἄνεπαύοντο, ὅπου ἐτύγχανον ἕκαστος. [ἐτύγχανεν]

N.E.: Ο κόσμος **φοβούνται**.

7. Το **σχήμα πρόληψης ή πρόληψη**, κατά το οποίο το υποκείμενο δευτερεύουσας πρότασης *προλαμβάνεται*, τίθεται δηλαδή στην πρόταση που προηγείται, ως αντικείμενο ή προσδιορισμός (κυρίως της αναφοράς):

Ὅρᾳς δὲ τὴν φύσιν τὴν τῶν πολλῶν ὡς διάκειται πρὸς τὰς ἡδονάς. [Ὅρᾳς δὲ ὡς διάκειται ἡ φύσις ἢ τῶν πολλῶν πρὸς τὰς ἡδονάς.]

Ὅρθῶς λέγεις περὶ σωφροσύνης ὃ ἔστιν. [Ὅρθῶς λέγεις ὃ ἔστιν ἡ σωφροσύνη.]

N.E.: Για δες **την πίτα** αν ψήθηκε. [Για δες αν ψήθηκε **η πίτα**.]

8. Το **σχήμα σύμφυσης ή σύμφυρση**, κατά το οποίο αναμειγνύονται δύο διαφορετικές συντάξεις με τις οποίες είναι δυνατόν να αποδοθεί μια σκέψη ή ένα γεγονός:

Ἄλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου ἀπέδρασαν. (α) Ἄλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου ἀπέδρα. β) Ἄλκιβιάδης καὶ Μαντίθεος ἀπέδρασαν.]

N.E.: Η Μίνα με τη Νίκη **παίζουν**.

9. Σε αυτή την κατηγορία των σχημάτων λόγου ανήκει και η **υπαλλαγή**, κατά την οποία ένας επιθετικός προσδιορισμός που αναφέρεται σε γενική κτητική δεν τίθεται επίσης σε γενική, ως ομοιόπτωτος προσδιορισμός, αλλά στην πώση του όρου που προσδιορίζει η γενική κτητική:

θάσιον οἴνου σταμνίον [θασίου οἴνου]

N.E.: **θερμοί** δακρύων σταλαγμοί [θερμών δακρύων]

Σχήματα λόγου σχετικά με τη θέση των λέξεων στην πρόταση

§ 200

Η **σειρά των λέξεων** στην Α.Ε., όπως και στη Ν.Ε., διέπεται από μεγάλη ελευθερία. Συνηθίζεται, ωστόσο, να προηγείται το υποκείμενο με τους προσδιορισμούς του και να έπονται το ρήμα, το αντικείμενο ή/και το κατηγορούμενο, επίσης με τους προσδιορισμούς τους. Συνηθισμένες όμως είναι και οι περιπτώσεις στις οποίες ένας όρος της πρότασης αλλάζει θέση, *μετατίθεται*, και τίθεται πρώτος (**πρόταξη**) ή τελευταίος (**επίταξη**), επειδή σχετίζεται νοηματικά με τα προηγούμενα ή τα επόμενα, αντίστοιχα, αλλά και για λόγους έμφασης ή ευφώνιας:

Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ξυνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων.

Ταῦτα μὲν δὴ ὁ Κῦρος ἠκηκόει. [πρόταξη αντικειμένου]

Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τὸ στράτευμα οὐκ ἐκίνησαν. [επίταξη ρήματος]

§ 201 Πέραν αυτών, παρατηρούνται ιδιαίτερες αποκλίσεις στη διαδοχή των λέξεων, που συνιστούν τα ακόλουθα σχήματα λόγου:

1. Το **ασύνδετο** και το **πολυσύνδετο σχήμα** (βλ. § 161α και § 162, παρατήρηση β').
2. Ο **κύκλος**, κατά τον οποίο μια πρόταση ή μια περίοδος αρχίζει και τελειώνει με την ίδια λέξη:
Κεκράτηκε νῦν τῆς ἡμετέρας φίλιας Φίλιππος, τῆς πόλεως δ' οὐ κεκράτηκε.
N.E.: Μοναχὴ το δρόμο ἐπήρες, ἐξανάρθες **μοναχὴ**.
3. Το **ομοιοτέλειτο** ή **ομοιοκατάληκτο**, κατά το οποίο διαδοχικές προτάσεις τελειώνουν με ομοιοκατάληκτες λέξεις:
*Εἶ γὰρ ἐξ ἴσου τῇ συμφορᾷ καὶ τὴν διάνοιαν ἔξω καὶ τὸν ἄλλον βίον **διάξω**, τί τούτου **διοίσω**;* (σε τι θα διαφέρω)
N.E.: Της ἀγάπης το **βοτάνι** κάθε τόπος **δεν το κάνει**.
4. Η **παρήχηση**, κατά την οποία σε διαδοχικές λέξεις επαναλαμβάνεται ο ίδιος φθόγγος:
*Τὴν δὲ μητέρα τελευτήσασαν πέπαυμαι **τρέφων τρίτον ἔτος τουτί**.* [παρήχηση του **τ**]
*Τυφλός τά **τ'** ὦτα τόν τε νοῦν τά **τ'** ὄμματ' εἶ.*
N.E.: Τρανὴ λαλιά, **τρόμου** λαλιά **ρητή** κατὰ το **Κάστρο**. [παρήχηση του **ρ**]
5. Η **παρονομασία** ή **ετυμολογικό σχήμα**, κατά το οποίο ομόρριζες λέξεις τίθενται η μία κοντά στην άλλη:
***Δύναμαι** συνείναι **δυναμένοις** ἀνθρώποις ἀναλίσκειν.*
N.E.: Πέταξα ἓνα **φόρεμα πολυφορεμένο**.
6. Το **πρωθύστερο**, κατά το οποίο τίθεται στον λόγο πρώτο κάτι που λογικά και χρονικά έπεται:
*Λέγω τὴν Ἐρεχθέως **τροφὴν** καὶ **γένεσιν**.* [γένεσιν καὶ τροφήν]
N.E.: **Χτενίστηκε, ελούστηκε** καὶ στο **σεργιάνι βγήκε**. [ἐλούστηκε, χτενίστηκε]
7. Το **υπερβατό**, κατά το οποίο δύο λέξεις που έχουν μεταξύ τους στενή συντακτική και λογική σχέση χωρίζονται λόγω της παρεμβολής άλλων λέξεων:
*Οἱ δ' ἔφοροι διδασκόμενοι **ὑπὸ τῶν** μετὰ τὰς ἐν Θήβαις σφαγὰς **ἐκπεπρωκότων**, Κλεόμβροτον ἐκπέμπουσι.*
N.E.: **ἄκρα** του τάφου **σιωπὴ**
8. Το **χιαστό**, κατά το οποίο δύο λέξεις ή φράσεις που αναφέρονται σε δύο προηγούμενες τίθενται στον λόγο με αντίστροφη σειρά, χιαστί:
*Περὶ πλείονος ποιοῦ **δόξαν** καλὴν ἢ **πλοῦτον** μέγαν τοῖς παισὶν καταλιπεῖν· **ὁ μὲν γὰρ θνητός, ἢ δ' ἀθάνατος.***
[περὶ πλείονος ποιοῦμαι: προτιμῶ]

δόξαν	X	πλοῦτον
ὁ μὲν θνητός		ἢ δ' ἀθάνατος

N.E.: Μες τις **παινεμένες χώρες, Χώρα παινεμένη**.

Σχήματα λόγου σχετικά με τη σημασία των λέξεων

§ 202 Πολλές λέξεις της Α.Ε., όπως και της Ν.Ε., έχουν εκτός από την κύρια σημασία τους και άλλες, με αποτέλεσμα να προκύπτουν **λεκτικά σχήματα** (**λεκτικοί τρόποι**), όπως:

1. Η **αλληγορία**, δηλαδή η έκφραση με την οποία άλλα λέει κανείς και άλλα εννοεί στο πλαίσιο μιας τολμηρής μεταφοράς:
*Ζυγὸν μὴ **ὑπερβαίνειν**.* [Μην παραβιάζεις το δίκαιο.]
N.E.: Ἐφαγαν τα **μουστάκια τους**. [τσακώθηκαν]

2. Η **αντίφραση**, κατά την οποία μια λέξη ή φράση αντικαθίσταται από άλλη συναφούς ή αντίθετης σημασίας. Είδη της αντίφρασης είναι:
- α) Η **ειρωνεία**, κατά την οποία ο ομιλητής χρησιμοποιεί λέξεις ή φράσεις με διαφορετικό ή αντίθετο νόημα από αυτό που έχει κατά νου, με σκοπό να αποδοκιμάσει, να εμπαιξεί ή απλώς να αστειευτεί:
- Ὡστε μοι δοκεῖ ὁ κατήγορος εἰπεῖν περὶ τῆς ἐμῆς ὕβρεως ἐμὲ κωμωδεῖν βουλόμενος, ὥσπερ τι καλὸν ποιῶν.*
(σαν να 'κανε κανένα κατόρθωμα)
- N.E.:** **Ωραίο αστείο!** [κακόγουστο]
- β) Η **λιτότητα**, κατά την οποία μια έννοια αποδίδεται με άρνηση και την αντίθετη σημασιολογικά λέξη:
- Ἀπέθανον τῶν Θεσσαλῶν οὐ πολλοί.* [ὀλίγοι]
- N.E.:** Η ζημιὰ ήταν **όχι μεγάλη**. [μικρή]
- γ) Ο **ευφημισμός**, κατά τον οποίο γίνεται χρήση λέξεων ή φράσεων με θετική σημασία, αντί αυτών που έχουν αρνητική, για λόγους που σχετίζονται με προλήψεις και δεισιδαιμονίες:
- τὸ εὐδύνμῳν κέρασ* (η αριστερή παράταξη) [εὖ + ὄνομα, αντί: **ἀριστερόν**, καθώς οι αρχαίοι απέφευγαν τη χρήση αυτής της λέξης, επειδή πίστευαν ότι οι κακοί οίωνοι έρχονται από αριστερά]
- N.E.:** **Ειρηνικός** Ωκεανός
3. Η **αντονομασία**, κατά την οποία στη θέση ενός ονόματος, κύριου ή προσηγορικού, τίθεται λέξη όπως:
- Το πατρωνυμικό αντί του κύριου ονόματος:
ὁ Πηλείδης [ὁ Ἀχιλλεύς]
  - Το παράγωγο αντί του εθνικού ονόματος:
τὸ Ἑλληνικόν [οἱ Ἕλληνες]
  - Η περιφραση που δηλώνει την καταγωγή ή μια ιδιότητα ενός προσώπου αντί του κύριου ή του εθνικού ονόματος:
ὦ παῖ Μενοικέως [ὦ Κρέον]
- N.E.:** ο **εθνικός ποιητής** [ο Σολωμός]
4. Η **μεταφορά**, κατά την οποία η κύρια σημασία μιας λέξης ευρύνεται και *μεταφέρεται* αναλογικά και σε άλλες λέξεις με τις οποίες έχει κάποια ομοιότητα:
- Χαλκοῖς καὶ ἄδαμαντίνοις τείχεσιν τὴν χώραν ἐτείχισε.* [ἰσχυροῖς τείχεσιν]
- N.E.:** **κάλπικη αγάπη** [ψεύτικη]
5. Η **μετωνυμία**, κατά την οποία χρησιμοποιείται:
- Το όνομα του δημιουργού αντί για τη λέξη που δηλώνει το δημιούργημά του:
Ὅμηρον δεῖ τοὺς παῖδας ἐκστηθίζειν. [τὰ Ὅμηρου ἔπη]
- N.E.:** Ακούει **Μπαχ**.
- Το περιέχον αντί του περιεχομένου, και αντίστροφα:
Οὔτε γὰρ παρὰ θεάτρου δεῖ τόν γε ἀληθῆ κριτὴν κρίνειν μανθάνοντα. [παρὰ τῶν θεατῶν]
- N.E.:** Η **αἴθουσα** είχε **βουβαθεί**.
- Το αφηρημένο αντί του συγκεκριμένου, και αντίστροφα:
Νεότης πολλὴ ἦν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ. [νέοι ἄνδρες]
- N.E.:** Εἶσαι **λεβεντιά!** [λεβέντης]
6. Η **παρομοίωση**, κατά την οποία, για να τονιστεί μια ιδιότητα ενός προσώπου ή πράγματος, αυτό παραβάλλεται με άλλο που έχει αυτή την ιδιότητα σε μεγαλύτερο βαθμό:
- Ἦναγκάσθησαν οἱ ἵππεις ὥσπερ νυκτερίδες πρὸς τοῖς τείχεσιν προσαραρέναι.* (να κολλήσουν) [προσαρραρέναι: απρμφ. παρακειμένου του ρ. προσαραρίσκω]
- N.E.:** Έχει καρδιά **σαν πέτρα**.

7. Η **συνεκδοχή**, κατά την οποία χρησιμοποιείται:
- Το ένα αντί για τα πολλά ομοειδή:
ἽΟ Συρακόσιος πολέμιος τῷ Ἀθηναίῳ ἔστι. [οἱ Συρακόσιοι – τοῖς Ἀθηναίοις]
N.E.: Ὁ Ἕλληνας εἶναι γλεντζές. [οἱ Ἕλληνες]
  - Το μέρος αντί για το σύνολο, και αντίστροφα:
Μάντις ἐπὶ πλουσίων θύρας ἰόντες πείθουσιν ὡς ἔστι παρὰ σφίσι δύναμις. [οἰκίας]
N.E.: κάθε **κλαδί** και κλέφτης [δέντρο]
  - Η ὕλη αντί για το αντικείμενο που κατασκευάζεται από αυτήν:
Ἀθηναῖοι τὸν σίδηρον κατέθεντο. [τὰ ὄπλα]
N.E.: Ἐβαλε πολύ **χρυσάφι** πάνω της. [χρυσασφικά]
  - Αυτό που παράγει αντί για εκείνο που παράγεται:
Πλήσον κρατῆρα μελίσης. [μέλιτος] (Γέμισε τον κρατήρα με μέλι.)
8. Το **σχήμα κατ' ἐξοχήν**, κατά το οποίο η σημασία μιας λέξης περιορίζεται, ὡστε ἀντὶ πολλῶν ομοειδῶν να δηλώνει τελικά ένα μόνο (το κατ' ἐξοχήν) ἀπὸ αὐτά:
Καλλίξενος κατελθὼν ὅτε και οἱ ἐκ Πειραιῶς εἰς τὸ ἄστῦ, λιμῶ ἀπέθανεν. [εἰς τὸ ἄστῦ → εἰς τὰς Ἀθήνας]
ὁ ποιητῆς [ὁ Ὅμηρος] – **ἡ ποιήτρια** [ἡ Σαπφώ]
N.E.: ἡ ἄλωση **της Πόλης** [Κωνσταντινούπολης]
9. Η **υπερβολή**, κατά την οποία αὐτό που λέγεται ξεπερνά το γνωστό και το ἀποδεκτό:
Ἐπιλίπτοι δ' ἂν ἡμᾶς ὁ πᾶς χρόνος, εἰ πάσας τὰς ἐκείνου πράξεις καταριθμησαίμεθα.
N.E.: Τρώει **ένα αρνὶ στην καθισιά του.**

Σχήματα λόγου σχετικά με την πληρότητα του λόγου

§ 203 Κατά τη χρήση του λόγου παραλείπονται συχνὰ λέξεις, επειδὴ εὐκόλα ἐννοοῦνται ἀπὸ τα συμφραζόμενα ἢ ἀπὸ την κοινὴ πείρα των συνομιλητῶν (βλ. ἐλλειπτικὲς προτάσεις § 2.4γ). Με την **ἐλλειψη** ὀρων σχετίζεται το σχῆμα της **βραχυλογίας**, εἶδη της ὁποίας εἶναι:

- α) Το **ζεύγμα**, κατά το οποίο δύο ομοειδεῖς προσδιορισμοὶ ἀποδίδονται στο ἴδιο ρῆμα, παρ' ὅτι λογικά ο ἕνας ἀπὸ τους δύο ταιριάζει σε ἄλλο ρῆμα, το οποίο ἐννοεῖται:
Ἔδουσί τε πῖονα μῆλα οἶνόν τ' ἔξαιτον. [πίνουσι] (Τρώνε παχὰ αρνιά και [πίνουσι] ἐκλεκτὸ κρασί.)
N.E.: **Ακούει** βροντὲς και **αστραπές.** [βλέπει]
- β) Το **σχήμα ἀπὸ κοινού**, κατά το οποίο λέξη ἢ φράση που παραλείπεται ἐννοεῖται αὐτοῦσια ἀπὸ τα προηγούμενα:
Διαγιγνώσκουσιν ἅ τε δύνανται και ἃ μή. [δύνανται]
N.E.: Σε ξέρω, ἀλλὰ δε θυμάμαι ἀπὸ πού. [σε ξέρω]
- γ) Το **σχήμα ἐξ ἀναλόγου**, κατά το οποίο παραλείπεται λέξη, φράση ἢ ολόκληρη πρόταση που ἐννοεῖται ἀναλογικά πρὸς τα προηγούμενα ἢ τα ἐπόμενα, τροποποιημένη ὁμως σύμφωνα με τις ἀνάγκες του λόγου:
 — **Τὸ σῶμα λέγεις;— Ναι. [τὸ σῶμα λέγω]**
N.E.: Δεν ἔπραξα ὅπως ἔπρεπε. [να πράξω].
- δ) Το **σχήμα ἐξ ἀντιθέτου**, κατά το οποίο ἐννοεῖται ἀπὸ τα προηγούμενα κάτι ἀντίθετο ἢ διαφορετικὸ:
Καί μου μηδεὶς θαυμάση πὴν ὑπερβολὴν, ἀλλὰ [πᾶς τις] μετ' εὐνοίας ὁ λέγω θεωρησάτω.

§ 204 Με την πληρότητα του λόγου σχετίζεται και το σχήμα του **πλεονασμού**, κατά το οποίο ένα νόημα ή μια έννοια αποδίδεται με περισσότερες λέξεις από όσες χρειάζονται. Πλεονασμό αποτελούν²:

α) Η **περίφραση**, δηλαδή η απόδοση μιας έννοιας με περισσότερες από μία λέξεις:

Ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀναβαίνω. [ἵππεύω]

N.E.: ο **Γέρος του Μοριά** [ο Κολοκοτρώνης]

β) Το **σχήμα εκ παραλλήλου**, κατά το οποίο ένα νόημα εκφράζεται συγχρόνως και θετικά και αρνητικά:

Φησὶ γὰρ καὶ τῷ σώματι δύνασθαι καὶ οὐκ εἶναι τῶν ἀδυνάτων.

N.E.: **Σώπα και μη μιλάς.**

γ) Το **σχήμα «ἐν διὰ δυοῖν»**, κατά το οποίο μια έννοια εκφράζεται με δύο λέξεις που συνδέονται μεταξύ τους παρατακτικά με τους συνδέσμους *καὶ ἢ τὲ - καί*, ενώ έπρεπε η μία να προσδιορίζει την άλλη:

*Ἔτι δὲ καὶ συλλέγεσθαι φησιν ἀνθρώπους ὡς ἐμὲ **πονηροὺς καὶ πολλοὺς.*** [πολλοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους]

N.E.: Πέρασε **ράχες και βουνά.** [ράχες βουνών]

ΠΙΝΑΚΑΣ 18. ΤΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ:			
Τη γραμματική συμφωνία των λέξεων	Τη θέση των λέξεων στην πρόταση	Τη σημασία των λέξεων	Την πληρότητα του λόγου
1. Απτική σύνταξη 2. Βοιώτιο ή πινδαρικό 3. Ανακόλουθο 4. Έλξη • Αναφορικού • Συνδεπικού ρήματος • Έγκλισης δευτερεύουσας πρότασης 5. Καθ' όλον και μέρος 6. Κατά το νοούμενο 7. Πρόληψη 8. Σύμφυρση 9. Υπαλλαγή	1. Ασύνδετο 2. Πολυσύνδετο 3. Κύκλος 4. Ομοιοτέλειτο 5. Παρήχηση 6. Παρονομασία 7. Πρωθύστερο 8. Υπερβατό 9. Χιαστό	1. Αλληγορία 2. Αντίφραση • Ειρωνεία • Λιτότητα • Ευφημισμός 3. Αντονομασία 4. Μεταφορά 5. Μετωνυμία 6. Παρομοίωση 7. Συνεκδοχή 8. Κατ' εξοχήν 9. Υπερβολή	1. Βραχυλογία • Ζεύγμα • Από κοινού • Εξ αναλόγου • Εξ αντιθέτου 2. Πλεονασμός • Περίφραση • Εκ παραλλήλου • «Έν διὰ δυοῖν»

2. Οι μορφές πλεονασμού είναι πολλές. Μεταξύ αυτών και:

α) Η **αναστροφή**, κατά την οποία μια πρόταση αρχίζει με την ίδια λέξη με την οποία τελειώνει η προηγούμενή της:

*Παρ' Ἐρυθραίων χρήματα λαμβάνουσιν. **Λαμβάνουσι** δ' οἱ μὲν ἔχοντες μίαν ἢ δύο ναῦς ἐλάπινα.*

β) Η **επαναφορά**, η επανάληψη δηλαδή της ίδιας λέξης στην αρχή διαδοχικών προτάσεων για έμφαση:

***Οὗτός** ἐστὶν ὁ σώφρων καὶ **οὗτος** ὁ ἀνδρείος.*

γ) Η **επιφορά**, κατά την οποία διαδοχικές προτάσεις ή περίοδοι τελειώνουν με την ίδια λέξη ή φράση:

*Ὅστις ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ τὴν ψῆφον **αἰτεῖ**, ὄρκον **αἰτεῖ**, νόμον **αἰτεῖ**, δημοκρατίαν **αἰτεῖ**.*

δ) Η **συμπλοκή**, συνδυασμός επαναφοράς και επιφοράς:

*Ἐπὶ σαυτὸν **καλεῖς**, ἐπὶ τοὺς νόμους **καλεῖς**, ἐπὶ τὴν δημοκρατίαν **καλεῖς**.*